

Konferencja „Ks. bp Juliusz Bursche w 100-lecie niepodległej Rzeczypospolitej”

100-lecie niepodległości Polski to okazja by przyrzeć się tym, którzy przysłużyli się odbudowie odrodzonej Rzeczypospolitej. Na niwie Kościołów ewangelickich taką postacią jest niewątpliwie ks. bp Juliusz Bursche, generalny superintendent, a później biskup Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce. Okazją do naukowego przyjrzenia się postaci ks. bp. Juliusza Burschego stała się konferencja „Ks. bp Juliusz Bursche w 100-lecie niepodległej Rzeczypospolitej” zorganizowana 23 listopada 2018 r. przez Chrześcijańską Akademię Teologiczną w Warszawie, Kościół Ewangelicko-Augsburski w Polsce oraz Parafię Ewangelicko-Augsburską Świętej Trójcy w Warszawie. Konferencja wpisała się w dwudniowe obchody poświęcone postaci bp. Juliusza Burschego w dniach 23–24 listopada w Warszawie, w ramach których zaplanowano także nabożeństwo pamięci bp. Juliusza Burschego, które odbyło się w sobotę, 24 listopada 2018 r., o godzinie 11:00 w kościele ewangelicko-augsburskim św. Trójcy przy Pl. Małachowskiego 1 w Warszawie. Po nabożeństwie złożono ziemię z miejsca pochówku urny bp. Burschego (cmentarz komunalny przy Humboldtstrasse w Berlinie Reinickendorf) w jego symbolicznym grobie na cmentarzu ewangelicko-augsburskim przy ul. Młynarskiej w Warszawie.

Konferencja zgromadziła przedstawicieli Kościołów chrześcijańskich, przedstawicieli władz samorządowych, środowiska naukowego, organizacji pozarządowych oraz członków rodziny ks. bp. Juliusza Bursche. W konferencji wzięli też udział goście z Niemiec zaangażowani w badania nad postacią ks. bp. Juliusza Burschego oraz jej upamiętnienie,

a także przedstawiciele Ewangelickiego Kościoła Berlina Brandenburgii i Śląskich Dolnych Łużyc. Konferencję otworzyli wspólnie biskup Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego ks. Jerzy Samiec, proboszcz Parafii Świętej Trójcy w Warszawie ks. Piotr Gaś oraz J.M. Rektor Akademii ks. dr hab. Bogusław Milerski, prof. ChAT.

W pierwszej sesji, moderowanej przez ks. bp. dr. hab. Marcina Hinzta, prof. ChAT, przedstawiono trzy wystąpienia. W pierwszym prof. dr hab. Juliusz Gardawski (Szkoła Główna Handlowa), prawnuk ks. bp. Juliusza Bursche, przedstawił historię rodziny Burschów ukazując na jej tle postać przyszłego superintendenta generalnego i biskupa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. W drugim z wystąpień prof. dr hab. Tadeusz Stegner (Uniwersytet Gdański) przyjrzał się historii ks. bp. Juliusza Burschego w czasie I wojny światowej, przedstawiając, co na temat jego postaci w tym okresie wiemy, czego zaś nie i co jest powodem naszej niewiedzy. W trzecim z wystąpień prof. dr hab. Jarosław Kłaczek (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) podjął pytanie: „Bursche – polityk czy duchowny?”

W sesji drugiej, moderowanej przez prof. dr. hab. Tadeusza J. Zielińskiego, także zaprezentowano trzy wystąpienia. Prof. dr hab. Wojciech Morawski (Szkoła Główna Handlowa) przedstawił kontekst działalności ks. bp. Juliusza Burschego w dwudziestoleciu międzywojennym w wystąpieniu pt.: „Narodowa Demokracja wobec wielokulturowości Rzeczypospolitej”. W kolejnym wystąpieniu prof. UWM dr. hab. Grzegorz Jasiński (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) przedstawił mazurskie wątki działalności ks. bp. Juliusza Burschego. Sesję zamknęło przedłożenie prof. dr. hab. Karola Karskiego (Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie) poświęcone było działalności ks. bp. Juliusza Burschego na międzynarodowej arenie ekumenicznej.

CHRZEŚCIJAŃSKA AKADEMIA TEOLOGICZNA
w WARSZAWIE

Rok LX

Zeszyt 4

ROCZNIK TEOLOGICZNY

WARSZAWA 2018

REDAGUJE KOLEGIUM

dr hab. Jakub Sławik, prof. ChAT – redaktor naczelny

dr hab. Jerzy Ostapczuk, prof. ChAT – zastępca redaktora naczelnego

prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński

dr hab. Borys Przedpełski, prof. ChAT

dr hab. Jerzy Sojka – sekretarz redakcji

MIĘDZYNARODOWA RADA NAUKOWA

JE metropolita prof. dr hab. Sawa (Michał Hrycuniak), ChAT

bp prof. dr hab. Wiktor Wysoczański, ChAT

abp prof. dr hab. Jerzy Pańkowski, ChAT

prof. dr hab. Atanolij Aleksiejew, Państwowy Uniwersytet w Petersburgu

prof. dr Marcello Garzaniti, Uniwersytet we Florencji

prof. dr hab. Michael Meyer-Blanck, Uniwersytet w Bonn

prof. dr hab. Antoni Mironowicz, Uniwersytet w Białymstoku

prof. dr hab. Wiesław Przyczyna, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

prof. dr hab. Eugeniusz Sakowicz, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

prof. dr hab. Tadeusz Stegner, Uniwersytet Gdański

prof. dr Urs von Arx, Uniwersytet w Bernie

prof. dr hab. Piotr Wilczek, Uniwersytet Warszawski

Skład komputerowy – Łukasz Troc

W związku z wprowadzaniem równoległej publikacji czasopisma w wersji papierowej i elektronicznej Redakcja „Rocznika Teologicznego” informuje, iż wersją pierwotną jest wersja papierowa.

BWHEBB, BWHEBL, BWTRANS [Hebrew]; BWGRKL, BWGRKN, and BWGRKI [Greek]
PostScript® Type 1 and TrueType fonts Copyright ©1994-2013 BibleWorks, LLC.
All rights reserved. These Biblical Greek and Hebrew fonts are used with permission
and are from BibleWorks (www.bibleworks.com)

ISSN 0239-2550

Wydano nakładem

Wydawnictwa Naukowego ChAT

ul. Broniewskiego 48, 01-771 Warszawa, tel. +48 22 635-68-55

Nakład: 100 egz., objętość ark. wyd.: 12,4

Druk: druk-24h.com.pl

ul. Zwycięstwa 10,
15-703 Białystok

SPIS TREŚCI

In Memoriam. Ks. prof. dr hab. Marian Bendza..... 425

ARTYKUŁY

JAKUB ŚLAWIK, *Obcy w tekstach narracyjnych Biblii Hebrajskiej* 427

DOROTEUSZ SAWICKI, *Zarys dziejów Gruzińskiego Kościoła Prawosławnego i Apostolskiego* 461

METROPOLITA SAWA (MICHAŁ HRYCUNIAK),
Święty Duch – piękno, nadzieja..... 491

BORYS PRZEDPELSKI, *Eschatologia w pismach biskupa Franciszka Hodura* 515

ARTUR ALEKSIEJUK, *Zapłodnienie pozaustrojowe w dyskursie teologiczno-bioetycznym Kościołów chrześcijańskich w Słowacji* 567

DARIUSZ KAZIMIEROWICZ, *Donacja i transplantacja narządów z prawosławnego punktu widzenia* 603

TADEUSZ J. ZIELIŃSKI, *Seminaria duchowne, seminaria i szkoły teologiczne nierzymskokatolickie w prawie polskim* 627

MATERIAŁY

BOGUSŁAW MILERSKI, *Wyobrazona wspólnota, czyli o znaczeniu dobra wspólnego i szczególnej misji Akademii* 655

KRONIKA

Wykopaliska w Jerozolimie (ANDRZEJ KLUCZYŃSKI) 661

40-lecie partnerstwa Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej i Wydziału Teologii Ewangelickiej Reńskiego Uniwersytetu Fryderyka Wilhelma w Bonn (JERZY SOJKA)..... 665

Inauguracja roku akademickiego 2018/2019 oraz oddanie do użytku i poświęcenie nowego gmachu Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie (JERZY BETLEJKO)..... 669

Konferencja „Ks. bp Juliusz Bursche w 100-lecie niepodległej Rzeczpospolitej” (JERZY SOJKA) 675

Uhonorowanie prof. Michała Pietrzaka Medalem za Zasługi dla ChAT (TADEUSZ J. ZIELIŃSKI)..... 677

Wykaz autorów	681
Recenzenci „Rocznika Teologicznego” w roku 2018.....	682

Contents

In Memoriam. Ks. prof. dr hab. Marian Bendza..... 425

ARTICLES

JAKUB SLAWIK, *The Foreigner in Hebrew Bible Narratives* 427

DOROTEUSZ SAWICKI, *An Outline of the History
of the Georgian Apostolic Autocephalous Orthodox Church*..... 461

METROPOLITA SAWA (MICHAŁ HRYCUNIAK), *The Holy Spirit
– beauty and hope* 491

BORYS PRZEDPELSKI, *Eschatology in the Works
of Bishop Franciszek Hodur*..... 515

ARTUR ALEKSIEJUK, *In vitro fertilization in the theological
and bioethical discourse of the Christian Churches in Slovakia* 567

DARIUSZ KAZIMIEROWICZ, *Organ Donation and Transplantation
from the Orthodox Point of View*..... 603

TADEUSZ J. ZIELIŃSKI, *Non-Roman Catholic Priestly Seminaries,
Theological Seminaries and Schools in the Law of Poland* 627

MATERIALS

BOGUSŁAW MILERSKI, *Imagined community, that is about the importance
of the common good and the special mission of the Academy* 655

CHRONICLE

Excavations in Jerusalem (ANDRZEJ KLUCZYŃSKI)..... 661

*40th anniversary of the partnership of the Christian Theological Academy
and the Faculty of the Evangelical Theology of the University of Bonn*
(JERZY SOJKA)..... 665

*Inauguration of the academic year 2018/2019 and opening and blessing
of the new building of the Christian Theological Academy in Warsaw*
(JERZY BETLEJKO)..... 669

*The conference “Bishop Juliusz Bursche on the 100th anniversary of the
independent Poland”* (JERZY SOJKA) 675

*Honoring prof. Michał Pietrzak with the Medal for Merits for the Christian
Theological Academy* (TADEUSZ J. ZIELIŃSKI)..... 677

List of authors	681
List of reviewers of "Theological Yearbook" in 2018	682